

การกระทำ เจตนา และผลของการกระทำอันเกิดอันตรายแก่จิตใจ

จิตใจหมายความถึงที่เกิดแห่งความรู้สึกของคน¹ แต่ไม่มีรูปร่างอย่างตา หู จมูก ลิ้น หรือกาย เป็นส่วนที่เกิดความสำนึก ความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ นอกเหนือไปจากประสาท ซึ่งเป็นส่วนของร่างกายที่มีรูปร่าง บุคคลอาจเป็นอัมพาตไปในส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกาย แต่จิตใจคือส่วนที่เป็นความคิดยังเป็นปกติอยู่ก็ได้ จิตใจอาจผิดปกติไป แต่ประสาทอันเป็นสิ่งที่มรูปร่างในร่างกายอาจยังดีอยู่ก็ได้ จิตใจมิใช่อารมณ์อันเป็นที่กระทบจิตใจ หรือเป็นอาการของจิตใจที่ปรากฏออกมา เช่น ความโกรธ ความรัก ความกลัว ความอาย ความน้อยใจ ความเสียใจ ความดีใจ อันเป็นความรู้สึกที่เกิดจากจิตใจอีกชั้นหนึ่ง การกระทำที่กระทบถึงจิตใจซึ่งทำให้เกิดอาการของจิตใจเหล่านี้ย่อมเป็นการกระทำต่อจิตใจทั้งสิ้น แต่การที่จะกระทบถึงจิตใจนั้น จะถึงเป็นการทำร้ายจิตใจหรือไม่ และการทำร้ายจิตใจนั้นเป็นอันตรายแก่จิตใจหรือไม่ เป็นปัญหาในลำดับต่างกัน

จากที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการกระทำ เจตนา และผลของการกระทำอันเกิดอันตรายแก่จิตใจ โดยมุ่งศึกษาถึงบทบัญญัติมาตรา 295 ประมวลกฎหมายอาญาเป็นหลักในบทนี้ ผู้เขียนพบว่า แนวความคิดที่แตกต่างกัน และยังไม่เป็นที่ยุติในเรื่องของการกระทำ (ทำร้าย) เจตนา และทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่นำมาใช้ในมาตรา 295 ประมวลกฎหมายอาญานั้น เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหา และอุปสรรคในการบังคับใช้บทบัญญัติมาตรา 295 (กรณีอันตรายแก่จิตใจ)

3.1 ความหมายของคำว่า "ทำร้าย" ในมาตรา 295 (กรณีทำร้ายจิตใจ) ตามประมวลกฎหมายอาญา

จากการศึกษาความหมายของคำว่า "ทำร้าย" ในมาตรา 295 (กรณีทำร้ายจิตใจ) ตามประมวลกฎหมายอาญา พบว่า "ทำร้าย" หมายถึง การกระทำซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายหรือจิตใจของผู้อื่น ไม่ว่าจะทำด้วยใช้แรงกายภาพ หรือด้วยวิธีอื่นใด และไม่ว่าจะกระทำโดยถูกต้องเนื้อตัวของผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม

องค์ประกอบความผิดในส่วนของ การกระทำของมาตรา 295 ประมวลกฎหมายอาญา คือ ทำร้ายผู้อื่น ปัญหาที่คืออย่างไรจึงจะถือเป็นการ "ทำร้าย" ผู้อื่น

¹ จิตติ ตึงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 1685-1686.

การทำร้ายผู้อื่นจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 หรือมาตรา 391 นั้น หากจะถือว่าความแตกต่างระหว่างความผิดสองมาตรานี้ อยู่ที่คำว่า "จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ" ตามมาตรา 295 และคำว่า "โดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ" ตามมาตรา 391 แล้ว ก็จะเห็นได้ว่า กฎหมายถือเอาการเกิด "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" หรือไม่เป็นสำคัญ ซึ่งในทันทีที่เกิดอันตรายแก่จิตใจหรือไม่นั้น น่าจะถือเอาข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามผลของการกระทำมากกว่าที่จะพิจารณาจากการกระทำ แต่หากจะพิจารณาความแตกต่างของความผิดตามมาตรา 295 และมาตรา 391 โดยพิจารณาจากถ้อยคำโดยรวมของบทบัญญัติทั้งสองมาตราแล้ว จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวยังมีความแตกต่างกันในการใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงการกระทำ นั่นคือ บทบัญญัติมาตรา 295 ใช้คำว่า "ทำร้าย" ส่วนบทบัญญัติมาตรา 391 ใช้คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" และนอกจากนั้นแล้ว ในประมวลกฎหมายอาญา ยังบัญญัติคำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" เพื่อที่จะทราบความหมายของคำว่า "ทำร้าย" ผู้เขียนจึงได้ศึกษาและทำความเข้าใจคำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" และคำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" เสียในขั้นนี้ด้วย

ในเรื่องความแตกต่างของคำว่า "ทำร้าย" และ "ใช้กำลังทำร้าย" นี้ มีความเห็นทางกฎหมายแบ่งได้เป็น 2 ฝ่าย คือ ศาสตราจารย์สัญญาฯ สัจจวานิช และ ดร. คณิต ฌ นกร มีความเห็นว่า ทั้งสองคำมีความหมายอย่างเดียวกัน² แต่ศาสตราจารย์ ดร. หยุค แสงอุทัย ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทย์ และศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิฑรย์ อึ้งประพันธ์ เห็นว่า คำว่า "ทำร้าย" นั้น หมายถึง การกระทำต่อร่างกายหรือจิตใจของผู้อื่นในทางให้เจ็บหรือแตกหักเสียหาย โดยจะมีอาวุธหรือไม่ก็ตาม และไม่ว่าจะกระทำโดยถูกต้องเนื้อตัวของผู้เสียหายหรือไม่ก็ตาม ส่วน "การใช้กำลังทำร้าย" นั้น หมายความว่า การใช้กำลังทางกายภาพของผู้กระทำเพียงอย่างเดียว โดยมีได้ใช้อาวุธหรือวัตถุอื่นใดประกอบด้วย³

* คู่มือประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391

** คำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" นี้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (6) ให้คำนิยามไว้ว่า "ทำการประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจของบุคคล ไม่ว่าจะทำด้วยการใช้แรงกายภาพหรือด้วยวิธีอื่นใด และให้หมายความถึง การกระทำใด ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดอยู่ในภาวะที่ไม่อาจขัดขืนได้ ไม่ว่าจะโดยใช้ยาทำให้มึนเมา สะกดจิต หรือใช้วิธีอื่นใดอันคล้ายคลึงกัน ซึ่งคำนี้ได้มีบทบัญญัติต่าง ๆ ในภาคความผิด ได้นำไปบัญญัติไว้เป็นองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำ เช่น มาตรา 108, 110, 113, 197 ฯลฯ

² สัญชัย สัจจวานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง, หน้า 46. และ คณิต ฌ นกร, กฎหมายอาญา ภาคความผิด, หน้า 62.

³ จิตติ ติงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 1980, หยุค แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3, หน้า 341 และ 606. และวิฑรย์ อึ้งประพันธ์ "การกระทำของแพทย์ต่อร่างกายผู้ป่วย (ในขอบเขตของการประกอบวิชาชีพ) กับความผิดฐานทำร้ายร่างกาย" วารสารนิติศาสตร์ 17 (กันยายน 2530) 191.

ในเรื่องนี้ หากพิจารณาจากแนวคำวินิจฉัยของศาลแล้ว พบว่าคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 703/2506 เคยวินิจฉัยว่า "การกระทำให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามมาตรา 295 นั้น จำต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำและบาดแผลที่ผู้ถูกทำร้ายได้รับ จำเลยเพียงแต่ใช้เท้าเตะและใช้มือตบผู้เสียหาย มิได้ใช้อาวุธทำร้าย ผู้เสียหายได้รับบาดแผลเพียงฟกช้ำเท่านั้น และรักษาเพียง 5 วันหาย การกระทำของจำเลยไม่รุนแรงถึงขนาด ยังถือไม่ได้ว่าเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ" หรือคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 688/2507 ที่ว่า "พิเคราะห์จากการกระทำของจำเลยแล้ว เห็นว่าจำเลยมิได้ใช้อาวุธสิ่งใด เป็นเรื่องที่จำเลยใช้กำลังทำร้าย" ก็คล้ายกับศาลมั่งที่จะแยกการทำร้ายโดยอาวุธและการใช้กำลังทำร้ายออกจากกัน

นอกจากนั้นในประมวลกฎหมายอาญา ยังมีการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า "ทำร้าย" หรือ "ใช้กำลังทำร้าย" คือคำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" ซึ่งปรากฏอยู่ในความผิดต่อเจ้าพนักงานตามมาตรา 138, 139 ความผิดต่อเสรีภาพตามมาตรา 309 ความผิดฐานชิงทรัพย์ตามมาตรา 392 ความผิดฐานกรงโครกตามมาตรา 337 ความผิดฐานบุกรุกตามมาตรา 365 เป็นต้น

ในเรื่องนี้ ศาสตราจารย์สัญญา สัจจวานิช ยังมีความเห็นอีกว่า คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" และ "ใช้กำลังประทุษร้าย" นี้ มีความหมายอย่างเดียวกัน เพราะคำว่า ทำร้าย กับ คำว่า ประทุษร้าย มีความหมายอย่างเดียวกัน⁴ ดังนั้น หากอาศัยเทียบเคียง คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" กับ บทนิยามของ คำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" ตามมาตรา 1 (6) ดังกล่าวแล้ว คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" ก็จะรวมความถึง การทำร้ายบุคคลอื่นไม่ว่าโดยใช้แรงกายภาพหรือด้วยวิธีอื่นใด ซึ่งรวมถึงการใช้อาวุธด้วย ซึ่งหากเทียบเคียงตามความเห็นนี้ คำว่า "ทำร้าย" "ใช้กำลังทำร้าย" และ "ใช้กำลังประทุษร้าย" ก็คล้ายจะมีความหมายไม่แตกต่างกัน

แต่หากจะพิจารณาความแตกต่างกันของถ้อยคำทั้งสาม และขอบเขตความหมายของแต่ละคำแล้ว ก็อาจพิจารณาได้ในอีกทางหนึ่งว่า ถ้อยคำทั้งสามเป็นลักษณะการทำร้ายอันคล้ายคลึงกัน แต่ต่างกันที่ขอบเขตของการกระทำ คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" นั้นมีขอบเขตแคบที่สุด โดยจะต้องเป็นการใช้แรงกายภาพในการทำร้ายเท่านั้น จะใช้อาวุธ หรือเครื่องมือใด ๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น คำว่า "ทำร้าย" นั้น มีขอบเขตกว้างขึ้น โดยหมายถึงลักษณะการทำร้ายตามความเข้าใจโดยทั่วไป จะเป็นการใช้กำลังทางกายภาพ หรือใช้อาวุธ โดยสภาพ หรืออาวุธ โดยการใช้ก็ได้ ส่วนคำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" นั้น มีขอบเขตกว้างที่สุด ซึ่งหากพิจารณาคำนิยามตาม มาตรา 1 (6) จะเห็นได้ว่ารวมถึงการกระทำความบางอย่างซึ่งไม่ใช่การทำร้ายตามที่เข้าใจทั่วไป เช่น การกระทำให้บุคคลใดอยู่ในภาวะที่ไม่อาจขัดขืนได้ เช่น การใช้ยาทำให้มึนเมา หรือ สะกดจิต เป็นต้น

⁴ สัญญา สัจจวานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง, หน้า 46.

สำหรับผู้เขียนเองแล้ว มีความเห็นว่า คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย", "ทำร้าย, และ "ใช้กำลังประทุษร้าย" เป็นลักษณะการทำร้ายอันคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกันตรงที่ขอบเขตของการกระทำ คำว่า "ทำร้าย" ตามมาตรา 295 (กรณีทำร้ายจิตใจ) หมายความว่า ทำให้เสียหายเป็นภัย มาตรา 1 (6) ประมวลกฎหมายอาญา ใช้คำว่า หากการประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจ โดยเฉพาะคำว่า ทำร้าย หรือประทุษร้าย คงมีความหมายอย่างเดียวกัน⁵ แต่มาตรา 295 นี้ ทำร้ายไม่หมายความเลยไปถึงการทำให้บุคคลใดตกอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ดังมาตรา 1 (6) เช่น ชูไม้ให้ต่อสู้ขัดขืน ยังไม่เป็นการทำร้ายแก่จิตใจ แต่การชกปาทำให้มีนเมา การสะกดจิต ถ้ามีผลไม่แต่เพียงไม่ให้ขัดขืนได้ แต่หากมีผลถึงเสียหายเป็นภัยแก่จิตใจแล้ว ก็เป็นการทำร้ายเหมือนกันการกระทำด้วยประการใด ๆ ถ้าเป็นเหตุให้เกิดผลคืออันตรายแก่จิตใจ และเป็นผลที่ประสงค์หรือยอมเล็งเห็นได้ อันเป็นการกระทำโดยเจตนาตามมาตรา 59 แล้ว ก็เป็นความผิดตามมาตรา 295 นี้⁶

นอกจากนั้นแล้ว ผู้เขียนยังมีความเห็นว่าการทำร้ายอาจเป็นการกระทำต่อเนื้อตัวจิตใจ ทรัพย์สิน เสรีภาพ ชื่อเสียง ได้อีกหลายประการ การทำร้ายอาจทำโดยใช้กำลังตามมาตรา 391 แต่ก็อาจทำโดยไม่ต้องแตะเนื้อตัวหรือใช้กำลังเลยก็ได้ เช่น ทำให้เกิดป่วยไข้ โดยหลอกให้ตกใจกลัว สำหรับปัญหาว่าการกระทำอันใดเป็นการทำให้เสียหายแก่จิตใจ อันเป็นการทำร้ายแก่จิตใจหรือไม่ น่าจะต้องวินิจฉัยตามความคิดเห็นของคนทั่วไปว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นการทำให้เสียหายแก่จิตใจหรือไม่ การส่อเสียดขู่เข็ญ แม้จะไม่เป็นที่สออารมณ์ข่มขู่ไม่ถือกันว่าเป็นการทำให้เสียหายแก่จิตใจ การเหยียดหยามคำพูดทำให้โกรธ หรือการขู่ การหลอกทำให้กลัว แม้จะเห็นได้ว่าไม่ใช่การที่ผู้ถูกกระทำยินยอมให้ทำ ก็อาจไม่มีใครถือเป็นการทำให้เสียหายอันเป็นการทำร้ายต่อจิตใจ เป็นแต่เพียงเกิดอารมณ์อันไม่พึงปรารถนา แต่ถ้าถึงกับแกล้ง ขู่ให้โกรธ แกล้งขู่ หรือหลอกให้ตกใจกลัว โดยกระทำอย่างรุนแรงตามความเห็นของคนทั่วไป อาจถือเป็นการทำให้เสียหาย เป็นการทำร้ายแก่จิตใจได้ ถ้าเกิดผลเป็นอันตรายแก่จิตใจก็อาจมีความผิดตามมาตรา 295 นี้ (ในส่วนของกรการทำร้ายจนก่อให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ)

เมื่อได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่อง "ทำร้าย" ในมาตรา 295 (กรณีทำร้ายจิตใจ) ตามประมวลกฎหมายอาญา ผู้เขียนพบว่า "ทำร้าย" จิตใจ โดยแท้จริงแล้วอาจทำโดยไม่ต้องแตะเนื้อตัวร่างกายของผู้ถูกกระทำเลยก็ได้ เช่น โทรศัพท์ไปขู่จะฆ่า โทรศัพท์ไปคำวันละหลายครั้ง หรือการรบกวนตอนกลางคืนทุกคืนเช่นนี้ หากมีผลทำให้ผู้ถูกรบกวนเป็นโรคจิต (วิกลจริต) การกระทำดังกล่าวย่อมถือเป็นการทำร้าย และการที่บรรดานักกฎหมายยังมีความเห็นที่ต่างกันไปและยังไม่เป็นที่ยุติในเรื่องของ "ทำร้าย" ตามมาตรา 295 นี้ ส่งผลให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้บทบัญญัติมาตรา 295 ประมวลกฎหมายอาญา ในเรื่องของ "อันตรายแก่จิตใจ"

⁵ จิตติ ตึงศัพท์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3 หน้า 1613.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1669.

3.2 "เจตนา" ในมาตรา 295 ประมวลกฎหมายอาญา (กรณีทำร้ายจิตใจ)

เมื่อได้ทำการศึกษา ในเรื่อง "เจตนา" ซึ่งเป็นองค์ประกอบความผิดในส่วนจิตใจของมาตรา 295 นั้น ผู้เขียนพบว่า บรรดานักกฎหมายมีความเห็นที่แตกต่างกันอยู่ และยังไม่เป็นที่ติในเรื่องของ "เจตนา" ตามมาตรา 295 (กรณีทำร้ายจิตใจ) ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป ดังนี้

จากความเห็นของบรรดานักกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องของ "เจตนา" ตามมาตรา 295 (กรณีทำร้ายจิตใจ) เท่าที่พอจะค้นคว้าได้ ซึ่งผู้เขียนทำการศึกษาพบว่า มีความเห็นแตกต่างกันเป็น 2 แนว คือ

ความเห็นที่หนึ่งเห็นว่า เจตนา ในมาตรา 295 (กรณีทำร้ายจิตใจ) หมายถึง เจตนาทำร้ายเท่านั้น ไม่ถึงกับจะต้องมีเจตนาให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นด้วยความผิดฐานทำร้ายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ เป็นกรณีที่เจตนาของผู้กระทำไม่จำกัดกลุ่มถึงผล⁷

ความเห็นที่สองเห็นว่า เจตนาในมาตรา 295 หมายถึง เจตนาตามมาตรา 59 ผู้กระทำเจตนาทำร้าย โดยประสงค์ต่อผลให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ รวมถึงการเล็งเห็นผลอันถึงเป็นอันตรายแก่จิตใจ⁸

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นที่สองว่า เจตนาตามมาตรา 295 คือ เจตนาตามมาตรา 59 ผู้กระทำรู้ถึงว่าการกระทำของตนนั้น เป็นการทำร้ายผู้อื่นหรืออาจเล็งเห็นผลว่าการทำร้ายของตนนั้น บ่อนก่อให้เกิดอันตรายแก่จิตใจของผู้อื่น ทั้งนี้เห็นได้จากคำว่า "ทำร้าย" ซึ่งแสดงออกโดยชัดเจนในตัวเองว่าต้องเป็นการทำไม่ตี ดังนั้น ตัวผู้กระทำการดังกล่าว นอกจากจะรู้ว่าการกระทำของตนนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกกระทำแล้วบ่อนต้องประสงค์ต่อผล หรืออย่างน้อยต้องเล็งเห็นผลอันเป็นอันตรายแก่จิตใจอันเกิดแก่ตัวผู้ถูกกระทำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷ หุค แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3, หน้า 342-343, กนิต ณ นคร, กฎหมายอาญา ภาคความผิด, หน้า 62.

⁸ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3 หน้า 1687-1688, เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 122, 393.

เมื่อได้ศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องอันตรายแก่จิตใจเท่าที่พอจะค้นคว้าได้ ดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ผู้เขียนพบว่าคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวมิได้วินิจฉัยในเรื่องของ "เจตนา" (กรณีทำร้ายจิตใจ) ว่าเป็นไปตามความเห็นใครระหว่าง 2 ความเห็นที่กล่าวมา จึงทำให้หลักเกณฑ์ในเรื่อง "เจตนา" ดังกล่าวยังไม่ชัดเจนที่ชัดเจนแน่นอน ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรา 295 ประมวลกฎหมายอาญา ในส่วน "อันตรายแก่จิตใจ" ตามมา

3.3 "อันตรายแก่จิตใจ"

ในเรื่องของขอบเขตความหมายของ "อันตรายแก่จิตใจ" ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ในที่นี้เป็นการศึกษาวิวัฒนาการของบทบัญญัติความผิดต่อร่างกาย (ในส่วนของกรกระทำอันก่อให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ) ในกฎหมายไทย ซึ่งผู้เขียนพบว่า การที่ประมวลกฎหมายอาญาใช้คำว่า "อันตรายจิตใจ" มาใช้แทนคำว่า "วิกลจริต" ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (กฎหมายเดิม) นั้น ก็เนื่องจากว่า ผู้ร่างกฎหมายเห็นว่า คำว่า "วิกลจริต" เป็นการกำหนดอาการที่รุนแรงเกินไป จึงเห็นควรให้ใช้คำว่า "อันตรายแก่จิตใจ" ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้างแทน ส่วนการศึกษาในเรื่องของทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผล ซึ่งนำมาใช้ในมาตรา 295 ประมวลกฎหมายอาญา ผู้เขียนพบว่า บรรดานักกฎหมายยังมีความเห็นในเรื่องดังกล่าวนี้แตกต่างกัน และยังไม่เป็นที่ยุติ

3.3.1 วิวัฒนาการของบทบัญญัติความผิดต่อร่างกาย (ในส่วนของกรกระทำอันก่อให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ)

ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาถึงวิวัฒนาการความเป็นมาของบทบัญญัติความผิดต่อร่างกายภายหลังการจัดทำประมวลกฎหมาย ซึ่งแบ่งเป็นช่วงซึ่งใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 และช่วงซึ่งใช้ประมวลกฎหมายอาญา อันมีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไปนี้

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มิได้แบ่งประเภทความผิดออกเป็นความผิดลหุโทษ มัชฌิมโทษ และอกฤชโทษ ตามแบบอย่างที่นิยมกันในยุโรป แต่ได้แบ่งบทบัญญัติต่าง ๆ เป็น 2 ภาค คือ ภาค 1 ว่าด้วยข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งอาจเรียกได้ว่าภาคทั่วไป ตั้งแต่มาตรา 1 ถึง 96 และภาค 2 ว่าด้วยลักษณะความผิดตั้งแต่มาตรา 97 ถึง 340

ในส่วนของความผิดฐานประทุษร้ายแก่ร่างกายนั้น บัญญัติไว้ในภาค 2 ส่วนที่ 7 โดยแบ่งประเภทตามความหนักเบาของความผิดได้ดังนี้

1. ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ร่างกายบาดเจ็บทพพลภาพหรือ
วิกลจริต ตามมาตรา 254
2. ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ร่างกายโดยเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา 255
3. ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ร่างกายบาดเจ็บสาหัส ตามมาตรา 256
4. ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ร่างกายบาดเจ็บสาหัสโดยเหตุฉกรรจ์
ตามมาตรา 257
5. ความผิดลหุโทษฐานประทุษร้ายต่อกาย ตามมาตรา 338

โดยเฉพาะมาตรา 254 และมาตรา 338 ซึ่งถือเป็นแม่บทในการพิจารณา
ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ร่างกาย บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 254 ผู้ใดมิได้เจตนาจะฆ่าให้ตาย แต่มีนหำกับเขาถึงบาดเจ็บ
ทพพลภาพก็ดี หรือทำให้เขาถึงวิกลจริตก็ดี ท่านว่ามีความผิดฐานประทุษร้ายแก่ร่างกาย ต้อง
ระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าสองปี และให้ปรับไม่เกินกว่าห้าร้อยบาทด้วยอีก โสดหนึ่ง *

มาตรา 338 ความผิดลหุโทษ ในฐานประทุษร้ายต่อร่างกาย

1. ผู้ใดบังอาจขว้างปาผู้อื่นด้วยของใสโครก หรือด้วยก้อนหินก้อนอิฐ
หรือด้วยของแข็งกระด้างอย่างใด ๆ แต่มิได้ตองตัวบุคคลผู้ใดท่านว่ามีความผิดตองโทษ
ระวางชั้น 2
2. ผู้ใดทำการโดยฐานประมาท และมีนกระทำให้เกิดบาดเจ็บแก่
ร่างกายของบุคคลผู้ใดไซ้ ท่านว่ามีความผิดตองโทษระวางชั้น 3
3. ผู้ใดบังอาจทุบตี หรือใช้กำลังกระทำอย่างใด ๆ แก่ผู้อื่น แต่ไม่ถึง
บาดเจ็บ ท่านว่ามีความผิดตองโทษระวางชั้น 4 **

ศูนย์วิทยทรัพยากร

* Section 254 Whoever without intent to cause death
injures the body or mind of any person is said to commit bodily harm,
and shall be punished with imprisonment not exceeding two years and
fine not exceeding five hundred ticals.

** Section 338 Petty Offences Against the Body.

1. Whoever throws any stones or other hard substance
or any flith at any person without having hit such person - Class B
2. Whoever causes bodily harm be negligence - Class C
3. Whoever strikes or otherwise commits an act of
violence not amounting to bodily harm against any person - Class D

จากการใช้ถ้อยคำตามบทบัญญัติดังกล่าว จึงสามารถแบ่งแยกระดับของ
ความผิดได้ว่า กรณีที่ทำร้ายร่างกายไม่ถึงบาดเจ็บนั้น ถือเป็นความผิดลหุโทษตาม มาตรา
338 แต่ถ้าการทำร้ายร่างกายนั้นถึงบาดเจ็บทุพพลภาพหรือวิกลจริตแล้ว ไม่ใช่ความผิดลหุโทษ
แต่เป็นความผิดตามมาตรา 254

อย่างไรจึงจะเรียกว่า "วิกลจริต" นั้นอาจศึกษาได้จากคำอธิบายทาง
ตำราทางกฎหมาย ดังต่อไปนี้

ความหมายของคำว่าวิกลจริต

อำมาตย์โท พระอินทปรีชา อธิบายไว้ว่า

.....คำว่า วิกลจริต ในมาตรานี้ หมายความว่า อาการที่ผิดปกติ
ซึ่งย่อมเป็นการเสียดสีจะน้อยหรือมากเพียงใดท่านมิได้กำหนด ... ผลของการทำร้ายแก่จิตใจ
เขาซึ่งจะถูกรับโทษตามมาตรานี้จะต้องถึงแก่กระทำให้เขาวิกลจริต ถ้ากระทำให้เขาจริต
ผิดปรกติแต่เพียงเล็กน้อย ก็ควรได้รับโทษน้อย ถ้าทำให้เขาผิดปรกติมากก็ควรต้องรับโทษมาก
แต่ถ้าทำร้ายแก่จิตใจเขาแล้วจริตเขาไม่ผิดปรกติแต่อย่างใด เพียงแต่หวาดสะดุ้งตกใจแล้วก็
หายดังนี้ จะลงโทษตามมาตรา 254 ไม่ได้ ต้องลงโทษตามมาตรา 338 ข้อ (3)

การทำร้ายให้บุคคลมีเมมาเพื่อกลั่นแกล้งให้ไม่สามารถครองสติได้นั้น นับว่า
เป็นการวิกลจริต แม้จะเป็นการชั่วคราวแล้วหายเป็นปกติตามเดิมก็ดี ผู้กระทำควรรับอาญาตาม
มาตรานี้ ถ้ากระทำให้เขาเป็นบ้าไปชั่วชีวิต ผู้นั้นจะต้องมีความผิดฐานประทุษร้าย
แก่ร่างกายอย่างสาหัส ตามมาตรา 256 ข้อ (7) ^๑

และศาสตราจารย์ ดร. เสริม วินิจฉัยกุล อธิบายว่า

.....คำว่า วิกลจริตนั้น ได้แก่การกระทำแก่ร่างกายอันกระทบถึง
ประสาทความคิดความอ่าน โดยมากการทำให้เกิดวิกลจริตนั้น มักจะเป็นการทำให้เกิดบาดเจ็บ
แก่ร่างกายก็มีได้ เช่น หลอกให้รับประทานสราหรือของมีเมมา ทำให้กลายเป็นคนวิกลจริต
หรือทำการขู่ เช่น ไขปืนขู่ ทำให้เสียดสีถึงวิกลจริต เป็นต้น ก็เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย
เหมือนกัน ¹⁰

^๑ อำมาตย์โท พระอินทปรีชา, คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ภาค 2 ตอน 2,
(พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470), หน้า 1233-1236.

¹⁰ เสริม วินิจฉัยกุล, กฎหมายอาญา ภาคปลาย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง, 2484), หน้า 272-273.

แนวคำอธิบายข้างต้น อาจช่วยสร้างความเข้าใจในถ้อยคำตามบทบัญญัติกฎหมาย มาตรา 254 และมาตรา 338 ได้บ้าง แต่ก็เห็นได้ว่า เป็นการยากที่จะกำหนดขอบเขตที่แน่นอนว่าอาการที่เกิดขึ้นจากการถูกทำร้ายเพียงใดจึงจะถือว่าถึงขั้น "วิกลจริต"

ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา ได้บัญญัติความผิดต่อร่างกายไว้ในภาค 2 ลักษณะ 10 หมวด 2 และภาค 3 ว่าด้วยความผิดสุโทษ โดยบทบัญญัติมาตรา 295 และ 391 อันอาจถือเป็นแม่บทของความผิดดังกล่าว มีความดังต่อไปนี้

มาตรา 295 ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย หรือจิตใจของผู้นั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ *

มาตรา 391 ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ **

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 นั้น อาจเทียบเคียงได้กับบทบัญญัติมาตรา 254 ของกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เช่นเดียวกับที่บทบัญญัติกฎหมายอาญามาตรา 391 ก็ได้แก้ไขมาจากกฎหมายเดิมมาตรา 338 นั้นเอง

จากการศึกษารายงานการประชุมคณะกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ในส่วนความผิดต่อร่างกาย ปรากฏว่า ได้มีการนำคำว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" มาใช้แทนคำว่า "บาดเจ็บทพพลภาพ" และคำว่า "วิกลจริต" ตามกฎหมายเดิม ทั้งนี้ โดยกรรมการร่างกฎหมายได้เล็งเห็นถึงปัญหาของถ้อยคำที่ใช้อยู่เดิมว่า ลักษณะของการบาดเจ็บที่จะถือเป็นความผิดตามมาตรา 254 เดิม ไม่ควรต้องถึงขั้น "ทพพลภาพ" อีกทั้งคำว่า "วิกลจริต" ก็เป็นการขีดชั้นอาการที่รุนแรงเกินไป จึงได้พิจารณาเสนอถ้อยคำขึ้นใช้ใหม่ เช่นคำว่า บาดเจ็บ เหตุอันตราย ภัยอันตราย เป็นต้น และได้มีการเสนอถ้อยคำตามประมวลกฎหมาย

* Section 295 Whoever causes injury to the other person in body or mind is said to commit bodily harm, and shall be punished with imprisonment not exceeding two years or fine not exceeding four thousand baht, or both.

** Section 391 Whoever commits an acts of violence not amounting to bodily or mental harm to the other person shall be punished with imprisonment not exceeding one month or fine not exceeding one thousand baht, or both.

อิตาลี ซึ่งบัญญัติว่า "Whoever causes a personal injury to another from which results a malady of body or mind..." เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณา ซึ่งคณะกรรมการ ได้อาศัยเทียบเคียงกำหนดด้วยคำขึ้นใหม่ว่า "ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ..."

จากรายงานการประชุม ดังกล่าว ปรากฏชัดว่า ได้มีการโต้แย้งและพิจารณาในประเด็นที่ว่า คำว่า "อันตราย" ที่เสนอขึ้นใช้ในบทบัญญัติใหม่นั้นจะแปลความอย่างไร เพราะเป็นคำที่มีความหมายกว้างและหากใช้โดยคำนี้ศาลจะต้องแปลความหมายเอง โดยมีการยกปัญหาขึ้นพิจารณาในที่ประชุมว่า กรณีถูกข่วนผิวหนังถลอก หรือเองเชื้อโรครมาใส่ จะถือว่าเป็น "อันตราย" หรือไม่ ข้อโต้แย้งและปัญหาดังกล่าวไม่ปรากฏว่ามีข้อสรุปอย่างใดจากที่ประชุม โดยเพียงแต่มีความเห็นจากกรรมการร่างกฎหมายว่า คำว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" หรือในภาษาอังกฤษว่า "bodily harm" นี้ ควรให้ศาลแปลความหมายเอาเอง¹¹

ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการฯ จึงเห็นชอบที่จะนำคำว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" มาใช้กับบัญญัติความผิดต่อร่างกายในประมวลกฎหมายอาญา โดยใช้บัญญัติในมาตรา 295 ซึ่งเรียกชื่อฐานความผิดว่า ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย และบัญญัติในมาตรา 391 ซึ่งเป็นความผิดหลุโทษ และยังคงใช้บังคับจนถึงปัจจุบันนี้

3.3.2. ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล ซึ่งนำมาใช้ในมาตรา 295 ประมวลกฎหมายอาญา

จากการศึกษา พบว่าการนำทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลและผลมาปรับใช้กับ มาตรา 295 ประมวลกฎหมายอาญา ปัจจุบันนี้ยังมีความเห็นที่แตกต่างกันของนักกฎหมาย ซึ่งย่อมก่อให้เกิดอุปสรรคในการบังคับใช้ มาตรา 295 (กรณีอันตรายแก่จิตใจ)

การกระทำอันก่อให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ เมื่อต้องการที่จะนำทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลมาปรับใช้ จำเป็นที่จะต้องพิเคราะห์ฐานความผิดนั้นว่า องค์ประกอบของมาตรานั้น ๆ คือความผิดที่เกี่ยวกับการกระทำอันก่อให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ ซึ่งได้แก่ มาตรา 295, 297, 391 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ต้องการผลหรือมีเจตนาในผลของการกระทำอย่างไร หรือลักษณะของการกระทำ (ทำร้าย) เป็นอย่างไร มิฉะนั้นแล้ว จะนำทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลไปใช้ให้ไขว้เขวออกไปได้ กล่าวคือ ความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 (ในส่วนของกรก่อให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ) จะต้องมีผลคือ "เป็นอันตรายแก่จิตใจ" ปัญหาว่าอันตรายแก่จิตใจเช่นนี้ เป็นผลที่ทำให้ผู้กระทำผิดรับโทษหนักขึ้นจากการใช้กำลัง

¹¹ รายงานการประชุมคณะกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 502/412/2486.

ทำร้ายโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามมาตรา 391 หรือไม่ ในเรื่องนี้มีความเห็นอยู่ 2 แนว

ความเห็นแรก^{1,2} ถือว่า อันตรายแก่จิตใจ เป็นผลให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นจากการใช้กำลังทำร้าย ตามมาตรา 391 จึงต้องใช้โทษประหารชีวิตตามมาตรา 63 ประมวลกฎหมายอาญา วินิจฉัยว่าผลคือ อันตรายแก่จิตใจนั้นสัมพันธ์กับการใช้กำลังทำร้ายหรือไม่ หากเป็นผลธรรมดา ผู้กระทำก็ต้องรับผิดตามมาตรา 295 หากไม่ใช่ผลธรรมดา ผู้กระทำก็ต้องรับผิดตามมาตรา 391

ความเห็นที่สอง¹³ ถือว่า อันตรายแก่จิตใจ ไม่ใช่ผลที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น จากการใช้กำลังทำร้าย ตามมาตรา 391 เพราะการทำร้าย ตามมาตรา 295 มิใช่อาชญากรรมเดียวกันกับการใช้กำลังทำร้าย ตามมาตรา 391 (ต่างจากผลตามมาตรา 297 ซึ่งทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นจากการกระทำตามมาตรา 295 เนื่องจากการทำร้ายตามมาตรา 297 ใช้หลักอย่างเดียวกันกับการทำร้ายตามมาตรา 295) เนื่องจากการทำร้ายตามมาตรา 295 ไม่ต้องใช้กำลังก็ได้ แต่การทำร้ายตามมาตรา 391 ต้องเป็นการใช้กำลัง หากไม่ใช้กำลังก็ไม่มีผลผิด

ตามความเห็นที่สองนี้ เมื่อถือว่า มาตรา 295 มีโทษหนักของมาตรา 391 ในการวินิจฉัยว่าผู้กระทำจะมีความผิดตามมาตรา 295 หรือไม่ คืออันตรายแก่จิตใจเป็นผลจากการทำร้ายหรือไม่ จึงไม่ใช่หลักผลธรรมดา ตามมาตรา 63 แต่ใช้โทษจำคุกตามปกติ

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นที่สองว่า ผลของการทำร้าย คือ เป็นอันตรายแก่จิตใจต้องสัมพันธ์กับการกระทำตามโทษจำคุก ผู้กระทำจึงจะต้องรับผิดในผลที่เกิดขึ้น เพราะเมื่อการกระทำของตนเป็นเหตุให้เกิดผลนั้น ซึ่งหากไม่มีการกระทำของตน ผลก็จะไม่เกิด จึงเป็นการถูกต้องและชอบธรรมที่จะให้ผู้กระทำรับผิดในผลที่เกิดขึ้นนั้น ซึ่งในกรณีของความผิดต่อร่างกาย ตามมาตรา 295 (กรณีอันตรายแก่จิตใจ" ผู้กระทำจะมีความผิดก็ต่อเมื่ออันตรายแก่จิตใจนั้น เป็นผลจากการทำร้าย ซึ่งหมายความว่า หากไม่มีการทำร้ายก็จะไม่มีอันตรายแก่จิตใจ แต่ถ้าปรากฏว่า แม้ไม่มีการทำร้าย ผู้ถูกกระทำก็จะเกิดอันตรายแก่จิตใจ จะถือว่า อันตรายแก่จิตใจเป็นผลจากการทำร้ายไม่ได้ ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดในอันตรายแก่จิตใจ แต่รับผิดเพียงเท่าที่กระทำไปแล้วอันเป็นความผิด

¹² คณิต ๗ นกร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 61.

¹³ จิตติ ตึงศักดิ์, ถ้อยคำบรรยายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 1671, หุค แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3, หน้า 342.

จากการศึกษา พบว่าสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาและเป็นอุปสรรคในการบังคับใช้บทบัญญัติ มาตรา 295 (กรณีอันตรายแก่จิตใจ) ก็คือ แนวความคิดเห็นที่แตกต่างกันและยังไม่เป็นที่ยุติในเรื่องของการกระทำ (ทำร้าย) เจตนาและทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่นำมาใช้ใน มาตรา 295 (กรณีอันตรายแก่จิตใจ)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย